

Корнеліс Богерг

**ЕФІРНЕ ТІЛО
ЯК ПЕДАГОГІЧНИЙ
ІНСТРУМЕНТ У ВИХОВАННІ
МАЛЕНЬКОЇ
ДИТИНИ**

**ЕФІРНЕ ТІЛО ЯК ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ
У ВИХОВАННІ МАЛЕНЬКОЇ ДИТИНИ**

**Het etherlichaam
als pedagogisch
instrument**
in de opvoeding
van het kleine kind

CORNELIS BOOGERD

Nearchus CV

Assen

2010

Корнеліс Богерд

**Ефірне тіло
як педагогічний інструмент
у вихованні
маленької дитини**

Переклад з німецької Катерини Новіцької

Київ
«НАІПІ»
2023

УДК 373.2.015.311=161.2

Б73

Обкладинка: *Тетяна Баштова.*

Ілюстрації: *Гана Гайнова.*

Богерд К.

Б73 Ефірне тіло як педагогічний інструмент у вихованні маленької дитини. / Переклад з нім. К. Новіцької. – К.: НАІРІ, 2023. – 328 с.

ISBN 978-617-8192-19-8

978-617-8192-88-4 (електронне видання)

Ви виховуєте дітей, звично ідучи второваним шляхом, і з часом неодмінно відчуваєте втому. Проте якщо вам відкриється розуміння того, що саме ви робите і чому хочете зробити саме так, перед вами відкриється життя у всій своїй багатогранності.

Ідея написання цієї книжки виникла зі співпраці автора, Корнеліса Богерда, з вихователями дитячих садків на семінарах в Чехії, Словаччині та Нідерландах.

Хоча сама тема аж ніяк не проста, стиль написання є доволі необтяжливим, теоретичну частину ілюструють приклади з практичної діяльності. Знайомитися з твором можна в невеликих робочих групах по двоє-четверо людей та обмінюватися результатами власних досліджень. Автор запрошує читача щоразу звіряти прочитане зі своїм власним практичним досвідом. Чимало розділів завершуються низкою питань, які можуть допомогти проєкзаменувати себе та свою роботу для кращого розуміння та заглиблення в тему. Як показує досвід, педагог, який досліджує і ставить питання, аби відшукати нові підходи до виховання своїх дітей, працюватиме з натхненням.

Книжку було написано голландською і перекладено німецькою, англійською та чеською мовами, а відтепер читачі зможуть скористатися й українським перекладом.

© Корнеліс Богерд

© Видавництво «НАІРІ», 2023

ISBN 978-617-8192-19-8

Зміст

Вступне слово.....	8
Частина I. Ефірний світ і маленька дитина.....	11
1. Основний педагогічний закон.....	12
2. Від образу предмета до образу процесу.....	20
3. Ефірне тіло як організм у часі.....	28
4. Вихователька у потоці.....	39
5. Потоки дня і ночі.....	44
6. Спілкування з ангелом.....	51
7. Вільшанка – допомога з ночі.....	55
8. Наслідкування: як навчається маленька дитина.....	61
9. Сім навчальних процесів маленьких дітей.....	66
Частина II. Чотири ефіри.....	81
1. Чотири ефіри та чотири елементи.....	82
2. Чотири ефіри у вільній грі.....	93
3. Чотири ефіри в народних піснях і дитячих пісеньках.....	105
Народні пісні та чотири ефіри 1: музика.....	108
Народні пісні та чотири ефіри 2: тексти.....	122
Народи та пісні.....	137
Педагогічне значення пісень.....	144
4. Хороводи та чотири ефіри.....	152
5. Країна живих садів – історія однієї подорожі.....	168
Частина III. Звички у вихованні маленької дитини.....	177
1. Шість властивостей.....	178
2. Звички – що це таке?.....	184

3. Звички та наше ставлення до навколишнього середовища	190
4. Звички як педагогічний засіб.....	200
5. Практичний приклад власних досліджень.....	207
6. Намітити — ввести — культивувати	214
Частина IV. Група як ефірний організм.....	223
1. Розмір групи	224
2. Внутрішній і зовнішній простір організму групи	233
3. Розвиток дитини в організмі групи.....	243
4. Організм групи в часі	256
5. Значення групи для маленької дитини.....	265
6. Вдвох у групі (робота у дві зміни)	273
7. Формування суджень та співпраця	282
8. Життєві сили у співпраці	291
Частина V. Фінальна частина	299
1. Вальдорфські школярі здоровіші.....	300
2. Поворотний момент	303
3. Прикінцеве слово.....	321
4. Доповнення: Ефірні сили в русі.....	323

Епіграф

Omnia sponte fluant, ne sit violentia rebus.

(Дозволь усьому вільно струменіти,
не вдаючися до насильства)

[Нехай відбувається все вільно, нехай насильство
не торкається жодної з речей. Найкращий переклад]

Я.А. Коменський

Текст: Я.А. Каменський. Музика: К. Богерд

Вступне слово

Поміж визначеннями та практикою

Більшість людей навряд чи зможе уявити щось конкретне, почувши слова «ефірне тіло». А проте – це важливе поняття в людинознавстві, що лежить в основі вальдорфської педагогіки. Ефірне тіло відіграє важливу роль передусім у роботі з маленькими дітьми. Ця книжка пропонує допомогу для ближчого знайомства з певними аспектами ефірного тіла.

До того ж вона не лише пропонує переказ визначень і досвіду, а й надає імпульс до власного дослідження. Працівники дитячих садочків, вихователі й матері маленьких дітей, які брали участь у робочих групах і навчальних курсах, також додали свій вагомий внесок у розвиток цього бачення. Їм усім я щиро дякую. Я вдячний також Моніці Вортельбйор за те, що вона із зацікавленням супроводжувала появу цього тексту.

Будь-кому, хто мав неоціненну нагоду спостерігати ясельну або звичайну різновікову групу у вальдорфському дитячому садку, впало в око, що група є маленьким світом у собі. Через усе, що відбувається, проходить непомітний живий потік, у якому діти знаходять свій шлях. У них є різноманітні звички та внутрішня затишна атмосфера, які, на перший погляд, видаються загадковими. Вихователька рухається в усьому цьому як центральна сила, що творить і тче. Із кожною дитиною її пов'язують невидимі ниті. Окрім того, вона мусить утримувати у свідомості цілісне групи й потік видів діяльності та задавати цьому всьому напрям. Цей потік, це життя, ці ниті, звички й згадана вище настроєвість є властивостями, що відіграють роль в ефірному організмі групи дітей. І для вихователя дуже важливо навчитися мати справу з педагогічною дією ефірного світу. І тепер ми говоримо про явища, які неможливо напряму досягнути органами сприйняття. Як же це відбувається?

Частково йдеться про інтуїтивну, напівусвідомлену активну присутність, з якою вихователь налаштовується на групу дітей, ситуація в якій постійно змінюється. З другого боку, на навчальному курсі для вихователів розглядалися поняття про ефірний світ. Але непростим виявляється завдання досягнути поєднання між світом понять і щоденним спілкуванням із дітьми. Це поєднання відбувається у власному ефірному тілі, дія якого максимально проявляється тоді, коли наша денна, пробуджена свідомість слабшає. Як же все-таки можна навчитися свідомо працювати з ефірним? У цій книжці я хочу дати імпульс для роботи в цьому напрямі.

Дитячий садок у наш час

Той, хто завітав у гості до дитячого садочка, через певний час, мабуть, зможе помітити, що не всі діти цілком природно і самі собою можуть слідувати цьому потокові. Вони входять у групу, несучи досвід зі світу, у якому мало коли є простір та розуміння для таких тонких гармонійних якостей. Для багатьох дітей нашого часу вхід у життя пов'язаний із труднощами. Світу дитини нині загрожують поспіх, насильство, невизначеність, розлучення; труднощі також можуть виникати, якщо двоє батьків працюють і приділяють дитині замало часу. Мимохіть дитина отримує багато вражень таких, що її охоплюють, не дають змоги від них відвернутися. Такі враження виводять зі стану рівноваги. Дитина дошкільного віку ще недостатньо доросла для таких вражень і не в змозі їх опрацювати. Вона має спершу опанувати дещо інше. Аби бути здатною протистояти враженням, що обтяжують, вона мусить спершу розбудувати власний організм, який сам себе підтримує. Для цього маленька дитина потребує теплового оточення родини; дитячий садок також прагне створити таке оточення. Це допомагає дитині розвинути здорову тілобудову. Ефірний організм дитячої групи підтримує розбудову тілесної

Кінець безкоштовного
уривку. Щоби читати
далі, придбайте, будь
ласка, повну версію
книги.